

ДОСЛІДЖЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ЯК ЧИННИКА ОСВІТНІХ РЕФОРМ

За результатами наукової доповіді на засіданні Президії Національної академії педагогічних наук України, 19 червня 2025 р.

<https://doi.org/10.37472/v.naes.2025.7142>

СЛЮСАРЕВСЬКИЙ
Микола Миколайович

член-кореспондент НАПН України,
кандидат психологічних наук,
директор Інституту соціальної та
політичної психології Національної
академії педагогічних
наук України,
м. Київ, Україна

Світлана Леонідівна ЧУНІХІНА

кандидат психологічних наук,
старший дослідник, заступник
директора з науково-методичної
роботи Інституту соціальної та
політичної психології Національної
академії педагогічних наук України,
м. Київ, Україна

Анотація. Громадська думка безпосередньо впливає на динаміку реформ у сфері освіти і в умовах воєнного стану є чинником, що суттєво сприяє сталому функціонуванню освітніх інституцій та їх подальшому розвитку. Інститут соціальної та політичної психології НАПН України — єдина в країні академічна установа, яка систематично вивчає громадську думку з питань освіти і розробляє наукову тематику з проблем її цілеспрямованого формування. З 2000-го року здійснюється щорічний моніторинг громадської думки щодо проблем вітчизняної освіти і заходів з її реформування за вибіркою, що репрезентує доросле населення України. Інститутом напрацьовано ґрунтовні теоретичні та методичні засади здійснення цих досліджень, що забезпечило їх результативність. Отримані за роки проведення моніторингу дані з належною повнотою відтворюють освітні складники громадської думки, відображаючи, з одного боку, стан і динаміку розвитку освіти, з іншого — проблеми формування самої громадської думки з цього приводу. Результати досліджень створюють необхідну доказову базу для ухвалення стратегічних рішень у галузі освіти, нейтралізації ризиків зриву непопулярних, але принципово важливих реформ.

Ключові слова: громадська думка; освітня реформа; стійкість в умовах війни; освітні інституції; соціальна психологія; доказова політика; моніторинг громадської думки; розвиток освіти; інституційна стабільність; стратегічне управлінське рішення.

Громадська думка безпосередньо впливає на динаміку реформ у сфері освіти, оскільки здатна як прискорювати їх, коли запроваджувані зміни знаходять підтримку в суспільстві, так і гальмува-

ти реформи, якщо вони наражаються на суспільний опір. Не підлягає сумніву також те, що в умовах повномасштабної війни громадська думка щодо освіти є вагомим чинником, який забез-

печує стале функціонування освітніх інституцій і закладає підвалини для їх подальшого розвитку.

Водночас, хоча освітянські справи зачіпають інтереси більшості українських родин, увагу традиційних ЗМІ і нових медіа привертають переважно лише ті проблеми у сфері освіти, що мають присмак скандальності або конфліктності. Так само рідко потрапляють питання освіти в поле зору провідних соціологічних центрів — зазвичай тоді, коли їх вивчення фінансується з позабюджетних джерел. Обсяг зондувань громадської думки із цих питань неспівмірно малий порівняно з тим валом соціологічної інформації, який має суто політичне забарвлення, центрується на боротьбі політичних сил за владу. Така ситуація створює ризики викривленого уявлення про запити суспільства щодо освіти, послаблює зворотний зв'язок між громадянами й освітньою політикою і, зрештою, ускладнює формування доказової бази для ухвалення стратегічних рішень у галузі освіти. За цих умов досвід вивчення [Інститутом соціальної та політичної психології НАПН України](#) громадської думки як чинника освітніх реформ набуває особливої ваги.

Наразі Інститут — єдина академічна установа, яка не лише вивчає громадську думку, а й розробляє наукову тематику з проблем її цілеспрямованого формування. З 2000-го р. здійснюється щорічний моніторинг громадської думки щодо проблем вітчизняної освіти і заходів з її реформування. Опитується, як правило, близько або понад 2 тис. респондентів за вибіркою, що репрезентує доросле населення України, а також молодь віком 15-17 р. При цьому застосовується принцип опуклої вибірки, що дає змогу опитувати педагогічних працівників та інших учасників освітнього процесу у квотах, достатніх для статистично коректних висновків. Моніторингові дослідження проводяться зазвичай у межах виконання Програм спільної діяльності Міністерства освіти і науки України та Національної академії педагогічних наук України.

Інститутом напрацьовано ґрунтовні теоретичні і методичні засади проведення моніторингових досліджень. Стан і динаміка громадської думки з питань освіти відстежується за п'ятьма ключовими *індикаторами*:

- довіра респондентів до вітчизняної системи освіти і керівництва освітньої галузі;
- оцінювання респондентами наявного стану і перспектив розвитку освіти в Україні;
- найгостріші, на думку респондентів, проблеми освіти;

- ставлення респондентів до реформування освіти, найрезонансніших освітніх нововведень;
- сприйняття респондентами корупційного складника в освіті і тлумачення ними його причин.

У систематизованому вигляді ці теоретичні і методичні засади, а також основні результати здійснюваного моніторингу викладено в монографії директора Інституту, члена-кореспондента НАПН України Миколи Слюсаревського [«Громадська думка і горизонти освіти»](#), що вийшла друком у 2024 р. (Слюсаревський, 2024). Результати моніторингових досліджень Інституту також відображено в Національних доповідях про стан і перспективи розвитку освіти в Україні, присвячених 25-й і 30-й річницям державної незалежності (Авшенюк та ін., 2016; Аніщенко та ін., 2021), у довіднику [«Соціальна ситуація в Україні: особливості відображення трансформаційних процесів у громадській думці»](#) (Слюсаревський та ін., 2019). Оприлюднені в зазначених наукових працях дані з належною повнотою відтворюють освітні складники громадської думки, відображаючи, з одного боку, стан і динаміку розвитку освіти, її здобутки і «вузькі місця», а з іншого — проблеми формування самої громадської думки з приводу цих здобутків і «вузьких місць». Накопичені за роки проведення моніторингових досліджень дані переконливо показують: громадська думка з питань освіти формується в Україні переважно стихійно, в умовах дефіциту діалогу та зворотного зв'язку органів управління освітою із широкою громадськістю, і це істотно уповільнює прогресивні перетворення у сфері національної освіти.

Найбільш виразно відображають змінюваність громадської думки результати, отримані під впливом кризових та екстремальних обставин — у період пандемії COVID-19 і повномасштабного російського вторгнення. В означений період моніторингові дослідження громадської думки як чинника освітніх реформ здійснювалися спочатку відділом психології спілкування, де під керівництвом завідувача, доктора психологічних наук, професора Г.М. Бевз було виконано планові наукові теми «Соціально-психологічне забезпечення підтримки педагогічною спільнотою та громадськістю реформ у сфері загальної середньої освіти» (2019-2021 рр.) і «Соціально-психологічні умови підвищення ролі сім'ї як носія громадської думки щодо реформування освіти» (2022-2024 рр.). Також відділом згідно з наказами МОН України від 4 березня 2016 р. № 219, від 8 серпня 2017 р. № 1128 та від 18 серпня

2017 р. № 1197 проведено всеукраїнський експеримент за темою *«Формування позитивної громадської думки щодо освітніх інновацій»* (2016-2020 рр.).

З 2023-го року моніторинг громадської думки проводить новостворений відділ науково-методичного забезпечення моніторингових досліджень та освітньої діяльності, який виконує планову тему «Особливості динаміки громадської думки в умовах цифрової трансформації суспільства та модернізації освіти» (науковий керівник — кандидат психологічних наук, старший дослідник С.Л. Чуніхіна). А проблематику формування громадської думки з питань освіти і далі розробляє відділ психології спілкування.

У міру можливості для проведення досліджень також залучалися позабюджетні, спонсорські та грантові кошти. Зокрема, на замовлення ГО «Центр інноваційної освіти «Про.Світ» за підтримки ICAP Єднання і USAID у 2023 р. проведено дослідження стану й аналіз потреб закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) після деокупації (опитано 1526 працівників ЗЗСО в Запорізькій, Київській, Миколаївській, Сумській, Харківській, Херсонській та Чернігівській областях) (Петушкова та ін., 2023). На замовлення ГО «Простір знань» досліджено роботу освітян під час повномасштабного вторгнення (опитано 16785 працівників ЗЗСО в усіх регіонах України).

Результати проведених досліджень засвідчили, що позитивні зрушення в громадській думці з питань освіти, які означилися на початковому етапі реалізації реформи «Нова українська школа» та інших освітніх нововведень, були значною мірою знівельовані з початком пандемії COVID-19. Жорсткі карантинні заходи і масовий перехід закладів освіти на дистанційні форми навчання спричинили надзвичайну ситуацію в освіті, висвітливши, з одного боку, психологічну неготовність переважної більшості учасників освітнього процесу до швидкої зміни способу життя, перебудови моделей соціальної взаємодії та навчання на засадах більшої автономії, а з іншого — організаційні й управлінські прорахунки, яких припускалося в перший рік пандемії тодішнє керівництво Міністерства освіти і науки України. Унаслідок «пандемічного шоку» різко погіршилася насамперед оцінка громадянами доступності якісної освіти. Частка респондентів, які вважали, що якісна освіта тією чи іншою мірою доступна для всіх громадян України, скоротилася у більш як півтора рази — від 43,8 % у 2019 р. до 27,2 % у

2020 р. Таке об'єктивно зумовлене зменшення частки позитивного оцінювання доступності якісної освіти спричинило, однак, генералізоване погіршення оцінок і за всіма іншими параметрами, зачепивши навіть ті процеси в освіті, які напряму не постраждали від коронакризи. Зокрема, частка респондентів, які вважають, що за роки незалежності загальний освітній рівень населення України демонструє зростання, істотно скоротилася — від 23,4 % у 2019 р. до 14,2 % у 2020 р. У цьому проявилася підвищена вразливість належно не сформованої громадської думки, її ситуативна нестійкість (Слюсаревський та ін., 2024).

Ситуація почала помітно змінюватися в умовах повномасштабного російського вторгнення, чому сприяв, зокрема, новий досвід, набутий учасниками освітнього процесу в період пандемії. Проведені Інститутом під час воєнного стану дослідження дали змогу виокремити в громадській думці з питань освіти низку істотних, хоча почасті й суперечливих тенденцій, а саме:

- *почала відновлюватися позитивна динаміка суспільних оцінок вітчизняної освітньої системи.* Так, у 2024 р. частка респондентів, які вважають, що за роки незалежності освітній рівень населення України підвищився, сягнула максимальних значень за десятилітній період спостережень — 28,4 % (проти менше ніж 15 % у 2020 р.) Також найбільшою (24 %) за останні 10 років спостережень є частка респондентів, на думку яких вітчизняна система освіти зазнала кардинальних змін на краще;

- *простежується визнання громадянами високої адаптивності освітньої системи до надзвичайних умов повномасштабної війни.* Якщо у вересні 2020 р., у розпал пандемії COVID-19, лише 27,1 % опитаних оцінювали результати навчання учнів і студентів тією чи іншою мірою позитивно, а 55,7 % давали негативну оцінку, то під час воєнного стану співвідношення позитивних і негативних оцінок становить 35,6 % і 46,1 %, відповідно. Вважають, що вітчизняна система освіти розвивається в правильному напрямі, нині помітно більше респондентів, ніж у 2020 р., — 42,5 % проти 26 %;

- *громадяни загалом позитивно сприймають запроваджувані освітні нововведення.* Так, понад 81 % респондентів, опитаних за спеціальною методикою у 2024 р., позитивно поставилися до перспективи запровадження державних грантів для вступників до ЗВО, що навчатимуться

за контрактом; 66,4 % схвально сприйняли відпрацювання за державним розподілом не менше трьох років для тих, хто навчатиметься за кошти державного або регіонального бюджету. Понад 37 % загалом по вибірці і більш як 30 % респондентів, у родинях яких є хлопець або дівчина, котрі планують вступати до українських ЗВО протягом найближчих одного-двох років, позитивно поставилися до істотного зменшення для вступників кількості бюджетних місць за всіма напрямками підготовки, окрім найбільш затребуваних у суспільстві. Це свідчить про набуття громадськістю певної зрілості в оцінюванні реальної спроможності держави щодо фінансування вітчизняної освітньої системи;

- *означилися певні позитивні зрушення в громадській думці щодо запровадження 12-річного терміну шкільного навчання.* Уперше за роки спостережень частка опитаних, які негативно ставляться до 12-річного навчання, не перевищила 49,5 %, тобто половину вибірки. Проте все ж україн незначною залишається частка тих, хто підтримує запровадження 12-річки (27,5 %), що створює серйозні ризики для реалізації нинішньої реформи старшої школи;

- *хоча значна частина громадян схильна оцінювати освітні нововведення загалом позитивно, зберігається хронічний дефіцит поінформованості громадян з питань реформування освіти.* Так, понад 60 % респондентів невдоволені рівнем своєї обізнаності про реформи, які плануються і здійснюються сьогодні в освітній галузі, що є найгіршим показником з 2016 р. Лише 15,5 % громадян заявили, що ознайомлені з новим порядком вступу до ЗВО, який МОН України розпочало запроваджувати під час вступної кампанії 2024 р. Але й ці самооцінки є завищеними. Серед чотирьохсот опитаних педагогічних працівників лише шість осіб згадали таке принципове нововведення, як запровадження державних грантів на освіту, а з-поміж пересічних громадян про це не знав узагалі ніхто;

- *попри істотне зменшення корупційного складника вступних кампаній до ЗВО рівень сприйняття громадськістю корупційних ризиків залишається стабільно високим, що зумовлено, зокрема, суб'єктивними причинами.* Лише 27 % опитаних у 2024 р. респондентів погодилися з тим, що минулорічна вступна кампанія пройшла без корупції. Такі оцінки значною мірою спричинені упередженістю недостатньо обізнаних з реальним станом справ респондентів, адже част-

ка громадян, які погодилися з тим, що вступна кампанія відбувалася без корупції, серед сімей абітурієнтів, котрі успішно вступили до ЗВО, виявилася мало не вдвічі більшою — 47,4 %;

- *не сформувалася громадська думка щодо заходів, спрямованих проти тих, хто намагається отримати відстрочку від мобілізації шляхом вступу до ЗВО* (бакалаврату, магістратури, аспірантури). Вважають ці заходи недостатніми 17,9 % опитаних, достатніми — 24 %, надмірними — 25,8 %. А найбільшою є частка тих, хто не визначився з відповіддю (27,1 %).

Основні перешкоди для повноцінного функціонування ЗЗСО педагогічна спільнота вбачає в емоційному виснаженні, екстремальній дистанційності навчання, високому рівні безпекових загроз. Так, про значний ступінь емоційного вигорання (8-10 балів за 10-бальною шкалою) повідомляють близько 38 % працівників ЗЗСО в регіонах з найвищою інтенсивністю обстрілів (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Київська, Миколаївська, Одеська, Сумська, Харківська, Херсонська області, м. Київ) і близько 31 % — у решті областей. Лише 5 % закладів освіти на деокупованих територіях станом на вересень 2023 р. не мали загроз безпекового характеру, тільки кожен п'ятий заклад (21,6 %) забезпечував очну систему навчання. За цих умов освітяни активно шукають, проте не завжди знаходять оптимальні й належні способи компенсувати ризики і дефіцити, спричинені повномасштабною війною. Зокрема, навіть у стані емоційного виснаження вони здебільшого не готові звертатися по професійну психологічну допомогу — почасти через побоювання щодо порушення конфіденційності, почасти — через недовіру до рівня кваліфікації психологів системи освіти. Через недосагненість ключових умов забезпечення повноцінного функціонування закладів освіти (усунення загроз військового характеру, очна форма навчання) педагогічні колективи ЗЗСО деокупованих територій фокусуються на істотно менш значущих, проте більш доступних критеріях: підвищенні кваліфікації педагогічних працівників; створенні атмосфери співпраці, взаємопідтримки, довіри; налагодженні комунікації між учасниками освітнього процесу. Такий стан справ потребує подальшого серйозного аналізу та розроблення заходів з поліпшення психологічної просвіти педагогів (Петушкова та ін., 2023).

Не менш істотними, ніж дані моніторингу громадської думки, є результати досліджень

Інституту, спрямовані на **визначення шляхів її формування**. На схвальну оцінку заслуговує розроблення комплексу соціально-психологічних технологій формування позитивної громадської думки щодо освітніх інновацій. Результативність формувального впливу розроблених технологій підтверджено експериментально. Так, за результатами реалізованого у 2016-2020 рр. усеукраїнського експерименту, яким було охоплено 95 330 у всіх регіонах України, частка учасників експерименту з активно-позитивним ставленням до освітніх інновацій у цілому зросла від 24 % до 58,5 %, а частка осіб з негативно-пасивним ставленням зменшилась у понад 2,5 раза — до 4,2 %. При цьому частка учасників із позитивним ставленням до запровадження 12-річного терміну навчання збільшилась з 37,1 % на початку експериментального втручання до 48,3 % по його завершенні (серед працівників освіти ефект був ще виразнішим — 14,6 % і 52,3 %, відповідно) (Гриценко, 2022; Гриценко & Капустюк, 2022). Тим самим доведено, що негативну громадську думку навіть щодо такої непопулярної реформи, як 12-річне шкільне навчання, можна змінити, якщо цю думку не поборювати, а взаємодіяти з нею на партнерських засадах (Слюсаревський, 2024).

Ученими Інституту сформульовано основні принципи побудови інтегративної соціально-психологічної технології формування позитивної громадської думки щодо освітніх інновацій: проблемно-пошуковий характер оволодіння інформацією, використання ефектів командної роботи; удосконалення культури партнерської взаємодії; системність застосування (Бевз & Кравчук, 2021).

Визначено критерії сформованості громадської думки щодо освітніх реформ, якими є: консолідація громадської думки; поінформованість про інновацію; емоційна підтримка нововведень; комунікативна ефективність переконувальних повідомлень; чутливість до соціальних зрушень, що виникають унаслідок упровадження інновацій (Капустюк, & Петренко, 2022).

Сформовано вихідні положення соціально-психологічної теорії консолідації стейкхолдерів освіти. Підтверджено гіпотезу про те, що і перебіг реформ, й опір змінам пов'язані з особливостями розмежування/поєднання стейкхолдерів освіти за критеріями зацікавленості, повноважень влади та вимогливості щодо освіти. На основі теорій дифузії інновацій і життєвого циклу прийняття технології визначено особливості процесу прий-

няття змін в освітньому середовищі та релевантні цільові групи, активність яких може бути посилена шляхом застосування соціально-психологічних технологій підтримання реформи «Нова українська школа». Визначено потреби учасників освітнього процесу в інформації та інформуванні про реформи, описано особливості прояву почуття причетності і довіри, розвитку здатності до відкритості суджень, партнерської взаємодії, творення спільного бачення шляхів розвитку закладу загальної середньої освіти (Бевз & Каніболоцька, 2022).

Уперше розроблено пояснювальні моделі підвищення ролі сім'ї як носія громадської думки щодо реформування освіти, а саме: концептуальну модель громадської думки щодо освіти і комплексну модель участі батьків в освітньому процесі дитини; модель розгортання громадської думки в системі «сім'я-школа» і структурну модель міжсуб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу (Бевз, & Боброва, 2024).

Показано, що властивість сім'ї як носія громадської думки з питань реформування освіти проявляється передусім у здатності дорослих членів сім'ї самостійно визначатися в питаннях освіти дитини, обирати форми участі в її освітньому процесі, організовувати її освітній маршрут, приймати рішення та здійснювати рефлексію. Визначено три типи міжпоколінної передачі ціннісних настановлень дорослих щодо освіти (традиційність, компетентність, інтелігентність) (Бевз, & Дзюбенко, 2024).

Усього за проблематикою дослідження громадської думки як чинника освітніх реформ у межах згаданих наукових тем Інститутом опубліковано 168 наукових праць загальним обсягом понад 120,7 авт. арк.

Отримані наукові результати систематично впроваджувалися в освітянську і психологічну практику. Зокрема:

- з ініціативи Мережі центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді м. Києва для забезпечення громадської підтримки реформи «Нова українська школа» щодо запровадження інклюзивної освіти реалізовано пілотний проєкт «Персональний асистент людини з інвалідністю»;
- від початку повномасштабного російського вторгнення в Україну налагоджено співпрацю зі Службою у справах дітей Києва Київської міської державної адміністрації, Irish Red Cross;
- спільно з управлінням Державної служби якості освіти у Волинській області реалізовано

проект «Школа очима фахівців та батьків»;

- на замовлення USAID фахівці Інституту взяли участь у підготовці Білої книги «Відновлення освітнього процесу на деокупованих територіях» (Гришук та ін., 2023);

- пресрелізи за результатами моніторингових досліджень громадської думки з питань освіти набули широкого розголосу в електронних ЗМІ як загальної тематики (Укрінформ, Суспільне), так і спеціалізованих на проблемах освіти (НУШ, Все-освіта тощо). Дані моніторингу громадської думки представлено широкому загалу на пресконференції, що відбулася в інформаційному агентстві «Інтерфакс-Україна» 9 листопада 2024 р. (Інтерфакс-Україна, 2024).

Результати наукових досліджень презентувалися на щорічних міжнародних освітянських виставках і конкурсах наукових праць. Комплекс науково-практичної продукції «Соціально-психологічне забезпечення підтримки освітньої реформи «НУШ» здобув золоту медаль XIV Міжнародної виставки «Інноватика в сучасній освіті — 2022». Монографію М. Слюсаревського «Громадська думка і горизонти освіти» відзначено почесним дипломом лауреата XVI Міжнародної виставки «Інноватика в сучасній освіті — 2024». Навчально-методичний комплект «Підвищення ролі сім'ї як носія громадської думки щодо реформування освіти» нагороджено дипломом II ступеня XVI Міжнародної виставки «Сучасні заклади освіти — 2025».

Довідник «Соціальна ситуація в Україні: особливості відображення трансформаційних процесів у громадській думці» отримав диплом I ступеня за підсумками конкурсу НАПН України на кращі наукові роботи, створені в 2019 р. Практичний посібник «Нова українська школа: соціально-психологічні технології підтримки» нагороджено дипломом III ступеня за результатами конкурсу наукових праць, виданих установами НАПН України у 2022 р. Комплект посібників (практичний посібник «Сім'я як носій громадської думки щодо розвитку освіти у поствоєнному суспільстві», навчально-методичний посібник «Підвищення ролі сім'ї як стейкхолдера освіти», методичні рекомендації «Стратегії взаємодії сім'ї і школи у поствоєнний період») відзначено дипломом II ступеня конкурсу НАПН України на кращі наукові роботи, створені в 2024 р.

Продукцію, підготовлену за результатами досліджень громадської думки, розміщено в Електронній бібліотеці НАПН України (станом на

1 червня 2025 р. її завантажено понад 8,5 тис. разів), а також на інших електронних ресурсах, зокрема на сайті Інституту (www.ispp.org.ua) та відповідних структурних підрозділів.

Результати досліджень використано науковою та освітньою спільнотою:

- під час розроблення програми спецкурсу «Теорія і практика соціально-психологічного забезпечення освітніх реформ» для підвищення кваліфікації працівників Міністерства освіти і науки України, Державної служби якості освіти, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ та організацій, керівників закладів освіти;

- у процесі викладання навчальних дисциплін у Київській школі економіки, Інституті соціальних технологій Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна», Гуманітарно-правовому інституті Запорізького національного технічного університету, спеціалізованої школи I–III ступенів № 138 м. Києва (підтверджено угодами про співпрацю та довідками про впровадження результатів досліджень);

- у пролонгованих курсах підвищення кваліфікації для працівників Державної служби якості освіти у Волинській області та закладів освіти згідно з угодами співпраці (Машівський ліцей Вишнівської сільської ради Волинської області, Камінь-Каширський ліцей №2 Камінь-Каширської міської ради Волинської області, Опорний заклад ЗСО «Любешівський ліцей», спеціалізована школа I–III ступенів № 207 з поглибленим вивченням англійської мови Деснянського району м. Києва, середня загальноосвітня школа № 22 Солом'янського району м. Києва, Кушугумська гімназія «Інтелект» Запорізької області);

- у роботі громадських об'єднань «Про. Світ», «Сумське громадське коло», «Інформаційний центр «Майдан Моніторинг» та інших громадських об'єднань для організації спільної діяльності з питань вивчення громадської думки серед освітянської спільноти щодо реалізації завдань освітньої реформи, соціальної політики і політики у сфері діяльності недержавних громадських організацій, розбудови громадянського суспільства, врегулювання соціальних конфліктів.

З огляду на гостру актуальність проблематики дослідження громадської думки як чинника освітніх реформ потребують дальшого розширення, зокрема в напрямі пошуку позабюджетного фінансування. Перспективною також є ідея створення в Україні національного консорціуму з

вивчення і формування громадської думки як чинника освітніх реформ у складі провідних університетів, наукових установ, експертних центрів.

Накопичений Інститутом унікальний досвід моніторингових досліджень планується масштабувати на установи НАПН України та інші наукові установи, які спеціалізуються на дослідженнях спорідненої тематики. Результати наукових досліджень можуть бути використані для підвищення кваліфікації педагогічних працівників, психологів системи освіти з питань методології, методів і технологій формування громадської думки шляхом реалізації навчальних заходів на систематичній основі (курсів, тренінгів, семінарів).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Авшенюк, Н.М., Аніщенко, О.В., Артюшина, М.В., Балл, Г.О., Березівська, Л.Д., Бех, І.Д., Биков, В.Ю., Бібік, Н.М., Бородієнко, О.В., Бурда, М.І., Васківська, Г.О., Васьківська, О.П., Вітренко, Ю.М., Вовк, М.П., Вовченко, О.А., Волярська, О.С., Ворона, В.О., Горностай, П.П., Гудим, І.М., ... Шкільна, І.М. (2016). *Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні* (В.Г. Кремень, ред.). Національна академія педагогічних наук України. Київ: Педагогічна думка. <http://lib.iitta.gov.ua/166230/>
- Аніщенко, О.В., Базелюк, Н.В., Березівська, Л.Д., Бех, І.Д., Биков, В.Ю., Бойко, А.Е., Васьківська, Г.О., Вербицький, В.В., Вітренко, Ю.М., Ворона, В.О., Гавриш, Н.В., Гальченко, М.С., Гордієнко, В.П., Гудим, І.М., Джурило, А.П., Довбищенко, В.І., Драч, І.І., Ершова, Л.М., Жилиєв, І.Б., ... Ярошенко, О.Г. (2021). *Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (До 30-річчя незалежності України)*: монографія (В.Г. Кремень, ред.). Національна академія педагогічних наук України. Київ: КОНВІ ПРІНТ. <https://doi.org/10.37472/NAES-2021-ua>
- Бевз, Г.М., Боброва, Л.Г., Дзюбенко, О.А., Ловка, О.В., Петренко, І.В., & Чистяк, О.В. (2024). *Сім'я як носій громадської думки щодо розвитку освіти у поствоєнному суспільстві*: практичний посібник. (Г.М. Бевз, Л.Г. Боброва, ред.). Кропивницький: Імекс-ЛТД, 182 с. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744602/>
- Бевз, Г.М., Боброва, Л.Г., Дзюбенко, О.А., Ловка, О.В., Петренко, І.В., & Чистяк, О.В. (2024). *Підвищення ролі сім'ї як стейкхолдера освіти*: навчально-методичний посібник (Г.М. Бевз, О.А. Дзюбенко, ред.). Кропивницький: Імекс-ЛТД, 194 с. <https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2025/02/red-pidv.rol-i-simii-bevz.dzyubenko.pdf>
- Бевз, Г.М., Гриценко, Л.І., Каніболоцька, М.С., Кравчук, С.Л., Мельник, А.Ю., Петренко, І.В., Ставкова, С.Г., Чуніхіна, С.Л., & Юрченко, В.І. (2021). *Нова українська школа: соціально-психологічні технології підтримки*: практичний посібник (Г.М. Бевз, С.Л. Кравчук, ред.). Кропивницький: Імекс-ЛТД, 162 с. <https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2021/11/posybnuk-nush.pdf>
- Бевз, Г.М., Каніболоцька, М.С., Кравчук, С.Л., Мельник, А.Ю., Петренко, І.В., & Чуніхіна, С.Л. (2022). *Психологічні ресурси взаємодії школи, сім'ї, громади*: практичний посібник. (Г.М. Бевз, М.С. Каніболоцька, ред.). Кропивницький: Імекс-ЛТД, 106 с. <https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2022/08/prpos-bevzkanibol-2022.pdf>
- Гриценко, Л.І. (2022). «КІТ-ПРО» як соціально-психологічна технологія забезпечення підтримки освітньої реформи. *Проблеми політичної психології*, 12(26), 227-250. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/733700/>
- Гриценко, Л.І., & Капустюк, О.М. (2022). *Соціально-психологічне супроводження діалогу між учасниками реформування загальної середньої освіти: методичні рекомендації*. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 76 с. <https://cutt.ly/PN4ketJ>
- Гришук, Р., Красенко, М., Мозгова, Я., Куляша, М., Губеладзе, І., Васютинський, В., Штегельський, В., Єлігулашвілі, М., Захарова, Л. Сегол, Р., Ганаженко, Д., Семенова, К., Мироненко, Ю., Єрофєєв, А., Тарасенко, О., Чудновська, Д. & Кравчишин, І. (2024). *Біла книга. Відновлення освітнього процесу на деокупованих територіях*: аналітичний звіт. Київ: USAID, 158 с. <https://analytics.kittysoloma.org/pdf/Біла%20книга.pdf>
- Інтерфакс-Україна. (2024, 12 листопада). *Проблеми освітньої галузі в дзеркалі громадської думки* [Пресреліз]. <https://interfax.com.ua/news/press-announcement/1026038.html>
- Капустюк, О.М., & Петренко, І.В. (2022). *Забезпечення соціально-психологічної підтримки громадськості профільної 12-річної школи*: методичні рекомендації. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 54 с. <https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2022/08/methodrec-kapuspetre-2022.pdf>
- Мельник, А., & Петренко, І. (2024). *Стратегії взаємодії сім'ї і школи у поствоєнний період*: методичні рекомендації. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 50 с. https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2025/02/red-metod.rek_melnyk.petrenko.pdf
- Петушкова, О., Луговська, Т., Губеладзе, І., Чуніхіна, С., & Діброва, В. (2023). *Аналітичний звіт за підсумками дослідження стану й аналізу потреб закладів загальної середньої освіти після деокупації* (І. Губеладзе, О. Петушкова, ред.). Київ. https://prosvitcenter.org/wp-content/uploads/2023/11/Analitichnyi_zvit_2_20_11_23.pdf
- Слюсаревський, М.М., Гуменюк, О., Дворник, М., & Черниш, Л. (2019). *Соціальна ситуація в Україні: особливості відображення трансформаційних процесів у громадській думці (2014–2018)*: довідник. Київ: Талком. <https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2020/10/SocialSituationDovidnik.pdf>
- Слюсаревський, М., Чуніхіна, С., Базь, Л., & Черниш, Л. (2024, жовтень). *Проблеми освітньої галузі у дзеркалі громадської думки*: інформаційний бюлетень. Інститут соціальної та політичної психології НАПН України; Асоціація політичних психологів України. Кропивницький: Імекс-ЛТД. <https://ispp.org.ua/2024/12/12/30344/>
- Слюсаревський, М. (2024). *Громадська думка і горизонти освіти*. Київ: Талком. <https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2024/04/SlusarevskyNon2024.pdf>

EXPLORING PUBLIC OPINION AS A DETERMINANT OF EDUCATIONAL CHANGE

Scientific report at the meeting of the Presidium of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine on June 19, 2025

Mykola Sliusarevskyi

PhD in Psychology, Corresponding Member of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Director of the Institute for Social and Political Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Svitlana Chunikhina

PhD in Psychology, Senior Researcher, Deputy Director for Scientific and Methodological Work, Institute for Social and Political Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. *Public opinion directly influences the dynamics of educational reform and, under martial law, serves as a crucial factor in ensuring the stable functioning and further development of educational institutions. The Institute for Social and Political Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine is the only academic institution in the country that systematically studies public opinion on education and develops scientific approaches to its purposeful formation. Since 2000, the Institute has conducted annual monitoring of public opinion on issues concerning national education and its reform measures. This monitoring uses a sample representative of Ukraine's adult population.*

The Institute has developed sound theoretical and methodological foundations for these studies, ensuring their effectiveness. The data accumulated over years of monitoring fully reflect the educational components of public opinion, illustrating, on one hand, the state and dynamics of educational development, and on the other, the challenges in shaping public opinion on these issues. The findings provide a robust evidence base for making strategic decisions in the field of education and for mitigating the risks of failure in implementing unpopular yet critically important reforms.

Keywords: *public opinion; educational reform; wartime resilience; educational institutions; social psychology; evidence-based policy; public opinion monitoring; education development; institutional stability; strategic decision-making.*

Дата публікації: 30 червня 2025 р.